

הנרות הללו בימים ההם ובזמן הזה / גילה אלעד, ארכיון נחשון

בכל שנה אנו מדליקים נרות חנוכה במסיבת הקיבוץ ומברכים בכל נר ונר. הברכות הן הטקס המרכזי במסיבה והן משקפות את האמונות, התחושות והתקוות שלנו. עיון בברכות יכול ללמד אותנו כיצד אלו השתנו במהלך השנים. בראשית שנות ה-50 ברכות החנוכה מעידות על הזדהות עמוקה עם הנרטיב הרעיוני:

נר ראשון שאנו מדליקים יעלה ויבוא עם איכרי יהודה ומגיניה של המולדת, בימים ההם ובזמן הזה.

יהי **נרנו השני** אות לסולידריות ולאחוות אמת ביננו ובין עמלי תבל.

יאיר **הנר השלישי** את זכר אחינו ורעינו שלא הגיעו עמנו עד הנה: חללי מלחמת השחרור, הצבי על במוותינו.

יתלקח **נר רביעי** כלפיך לזכר חברינו אנשי החזון והמעשה, הנופלים על חורבות הגיטו.

יישא **נרנו החמישי** שלום לשותפינו לרעיון ולהגשמתו – לכובשי השממות, מפרים הטרשים ובוני-הארץ.

ברכה בפי **הנר השישי** לאחינו השומרים בפזורי הגולה באשר הם שם.

לקיבוץ הארצי על שישים ושמונה קיבוציו בספר ובהר, הנגב והגליל. ישא את ברכת קיבוצינו **הנר השביעי**

האחרון בנרות לנו יהי – לקיבוץ נחשון על חבריו, ילדיו וגרעינו. לאדמה הזאת ולסלעים האלה, לדרך שלנו ולנאמנותה לה.

סדר החשיבות - ציונות סוציאליזם ואחוות עמים – תאם את עקרונות המפלגה בכותרת ב"על המשמר". אחר-כך השואה, התקומה, ומהן למעגל הרעיוני הקרוב של השומר הצעיר בגולה ובארץ והקיבוץ הארצי. רק בנר השמיני, האחרון – נס חנוכה – יש התייחסות לקיבוץ נחשון, לאנשיו ולסלעיו בדגש על הנאמנות לדרך. הנוסח נשמר עד סוף שנות ה-50 עם תוספת איזכור חללי הקיבוץ, דב, בנו ויענקל'ה ועדכון מספר קיבוצי הקבה"א.

את הרצון לבטא בכל זאת את הנעשה בקיבוץ אפשר למצוא בשיר הקליל שנכתב על-ידי מירה מאיר וצביקה צבר והוקרא במסיבת חנוכה תשט"ו (1956), אחרי הדלקת הנרות המסורתית:



שאול שרון מחלק סופגניות צריך חדק האוכל. סוף שנות ה-50

נר שני יגה אורה
לשקשוק הממטרה.
רק הכינו הידיים
כי לא תמו הגיוסים
בשדות של השלחין.

הנר הראשון לנו יאיר
לברכת השדה והניר
אורו יגבר שבעתיים
אם תפתחנה ארובות השמיים.

ברביעית – הנר יאיר
גם לרפת גם לדיר.
חלב, צמר ובשר,
וכסף לא יחסר.

נר שלישי נגהו יזרח
על ממלכת המטבח
צוות של עובדים קבועים
יאכילנו מטעמים.

נר אחרון אורו יהל
לממלכת הברזל
סדנאים ישכימו קום
טרקטורים צריכים תיקון

לקומונה נר שביעי –
אל נא יקנא בו מי
ללא בגד, ללא כסות
אך עוסק הוא ברכילות

נר שישי אורו בוקע על ברווז מגעגע,
בממלכת הכרבותל מקרקרת תרנגולת
חמש ביצים לה ומי ישווה לה
אינקובטור על הסלע.

וחמישי יעלה ויוקדש
ויזהיר פני הדור חדש.
לזאטוטים שהשמיעו קולם
ולאשר באו לעולם.

מירה וצביקה מבקשים למצוא איזון מגדרי בתוך ההיררכיה המשקית: המטבח אחרי הפלחה והשלחין, חינוך וקומונה אחרי ענפי החי. למרות שהדלקת הנרות באותה מסיבה שומרת על הנוסח הרעיוני, השיר מנבא את השינויים שיחולו לקראת גישה נחשנית לחלוטין.

ברכת נרות היתולית משנת 1970 מספרת לנו גם על שינויים מפליגים בהתנהלות הקיבוץ לקראת הפרטה, בהתאם לרוח הכללית בארץ:



גרי אורטינגר מברך על הנרות
צריף חדר האוכל 1965

כמובן עוד נר נחוץ
לטלוויזיה בקיבוץ
היא כמו מלכודת לזבובים -
כשנדבקים אז לא עוזבים.

וכך הלאה, ...

נר שני הוא נר ידוע
יש כאן סרט כל שבוע
אך כולם רוצים אחרת
כל שבוע, "שבוע סרט".

ונדליק עוד איזה נר
לטובת המקרר
שיגיע בתוכנית
יחד עם המכונית.

נר ראשון ובתודה
לגברת חסידיה
שהשנה התבלבלה
ולא לקחה את הגלולה

נר רביעי הוא נר שובב
לכל כלב וכלבלב
וכלבים לא חסרים
יש יותר מחברים.



פוגל מברך על הנרות, 1984, צילום: אליעזר בכר

בתחילת שנות ה-90, עם ממשלת רבין חדשה ומעוררת אופטימיות, הנרות משדרים תקווה: נר ראשון לשלום, נר שני לעם ישראל באדמתו עם ממשלת רבין חדשה ומעוררת תקוות, נר לנחשון בתקווה להתאוששות, לחיילים שלנו ושל צה"ל, לעולים חדשים בארץ ובנחשון, לילדים ולהשלמת יחידות הדיור ללינה משפחתית. את האופטימיות מסכם נר שמיני:

נר לדברים היפים - לפריחת רקפות, לשקיעות היפות,
לאהבה ולרעות ולידידות
לכוס קפה טוב או כוס בירה - ומידי פעם לגיחה לבילוי העירה.
לילדים הגדולים, למעט נחת.
לגשמים בעיתם ולתפוחת היפהפיה בשקדים ובאפרסמון -
לסקודות החדשות, ולכל הטוב שעוד ישנו בנחשון.

לקראת סוף המילניום, בחנוכה תשמ"ט, משתנה האופטימיות לרוח נכאים:

נר ראשון: נר לשלום. שלום שלנו עם עצמנו, שלנו עם שכנו, שלום על ישראל והעולם כולו. שנה בדיוק חלפה מאז ההתקוממות בשטחים. יאיר נר זה בראש ובראשונה על דרך פתרון הסכסוך בינינו לבין העם השכן לנו. יודלקו לפידי חירות ולא בקבוקי תבערה.

נר שני: נר ליציאה מחושך לאור. נר לניצחון התבונה ושפיות הדעת. לא חרמות, לא נידויים, לא לחשי השבעה והתרת נדרים. יהיו המים המבורכים מים המשקים את השדות ולא אלה המשווקים בבקבוקי של הבאבא סאלי.

נר שלישי: הנר שבקצה המנהרה. לאורו יסתמן המוצא מה"ברוך" הכלכלי. היערכות מחודשת, מפעל, כפריה, משרד עורכי-דין, ומה שיהיה ובלבד שנמצא לבסוף את פך השמן. לא זה שמאליו הוא מתמלא, אלא זה שאנחנו ניצוק בו שמן במו ידינו.

נר רביעי: נר לחיילים. חיילנו אנו וחיילי צה"ל כולם. שיעשו שליחותם נאמנה ויסיימו אותה בריאים ושלמים. שישוחררו מהצורך להניף אלה ולירות כדורי פלסטיק, ושיצורפו אליהם במהרה בימינו, אלה שעשו תורתם אמתלה להשתמט בה.

נר חמישי: נר לתנועה הקיבוצית. שתצא מחוזקת מהמשבר בו היא נתונה. קטנה יותר, עניה יותר, אבל אמיתית יותר וניצבת בשתי רגליה על הקרקע. נר לקיבוץ החדש, לקיבוץ האחר, לכוח שנדרש לגייס על מנת לחשוף את האורות הגנוזים שעדיין לא גילינו.

נר שישי: נר למדינת ישראל. את השיר "לחיי העם הזה, שכמה טוב שהוא כזה" לא נשיר היום. השיר "איזו מדינה מתאים לנו הרבה יותר. גם "סורה חושך, הלאה שחור" משתלב יפה בתמונת המצב הנוכחי. אומרים שיהיה טוב, וביום חג מי אנחנו שנפקפק בכך.

נר שביעי: נר לילדים. הם האור האמיתי, שמחה ואורה. השנה הוצף בית התינוקות אור נגוהות ולו יהיה כך גם בהמשך. אור, ליאור, אורלי, נוגה, אורית, זהר, נר להם ונר לכל הילדים האחרים. כן ירבו.

נר שמיני: אחרון אחרון חביב. נר לבית. נר לקיבוץ נחשון. נר לתוכנית ההבראה, ולקיבוץ הקיצוצים, לפריגורטים שעוד יראו על מדפנו ולעוגיות שישובו להסתובב חופשי בין הענפים. עוד נדע ימים יפים מאלה. חג חנוכה שמח.



שדמי מברך על הנרות 2018

הנרות בסימן משברים עמוקים: בחברה הישראלית – האינתיפדה, הקצנה דתית, קרעים באחדות העם; בתנועה הקיבוצית – שינויים מעמיקים במבנה הקיבוצים בעקבות השבר הכלכלי; בנחשון – מצוקה כלכלית, שאיפה להרחבת הפרנסה מעבר לחקלאות, ועם זה נחמה בילדים ותקווה לעתיד עם געגועים לעבר (פריגורט חופשי).

בתכנית החג של שנת 2000 הברכות כבר עוסקות בנחשון וגם כלליות: **נר ראשון** לחופש הביטוי (?), **שני** לשינויים (הפרטות, לינה משפחתית), **שלישי** לחיילים בני הקיבוץ, לחוג לדרמה, לוותיקים, לערכים (?), לטבע, ומסתיימות בנר לשלום. אבל שנות ה-2000 מביאות רוח חדשה של התייחסות לאינדיבידואל, לחברים ולבעלי התפקידים. הברכה הראשונה היא למזכיר, "הנר להידברות בתוכנו". אחר כך התייחסות לוותיקי היישוב, בני 60+ שעדיין עובדים ברובם. לילדים, לחיילי נחשון, לצועדים. וגם לחיים הפשוטים ולטבע.

השנים האחרונות קובעות את מות האידיאולוגיה ועליית ה"פוליטיקה של זהויות", מונח המתאר הדגשה של הייחודיות של קבוצות הזהות השונות בחברה. בתשע"ו, לפני 5 שנים, מלבד התייחסות לחברה הישראלית (נר 6) הברכות מופנות לקבוצות מובחנות בקהילה. אפילו הוותיקים חולקו לשתי קבוצות גיל:

נר ראשון לכם הוותיקים שכבר 65 שנה מדליקים נרות של חנוכה, נרות של יחד, של זיכרונות "היה פעם קיבוץ..." **נר שני** לפנסיונרים הצעירים, קבוצה שעד לא מזמן עוד לבשה בגדי עבודה והשעון המעורר צלצל לתחילת היום (יש עוד כמה כאלה) והיום הגיע לממש את פנטזיית הצעירים – הפנסיה. ...

נר שלישי למשפחות החדשות המצטרפות אלינו כדי להרחיב את קהילתנו, לשנות את אורח חייהם ולתת, לתרום ולקבל.

נר רביעי כמובן לדור ההמשך מקטן ועד גדול, ילדי הגיל הרך, המרכז והמתנ"ס. ילדים זה שמחה, ילדים הם התקווה, ילדים זה צמיחה, ילדים זה העתיד.

נר חמישי לכל העוסקים במלאכת הקהילה – וועדות, מזכירות, הנהלות, אלה שנפגשים עם אנשי הקהילה בצמתים, בשירותי הקהילה המגוונים. לאלה שאמונים על סדר חיינו האישי והקהילתי. שתהיה המחשבה בראשכם והרגישות והאהבה לאדם בלבבכם.

נר שישי נר לחברה הישראלית שחצויה ומשוסעת, שחצויה יודע מה טוב ולחציה הטוב היא השונה והאחר. נר לעתיד של חברה צודקת יותר, חברתית יותר וערכית יותר.

נר שמיני נר להגשמת התקוות.
לתקוות גדולות ולחלומות קטנים,
שאדם מבקש על משכבו בלילות.
נר לבקשות אישיות,
ולבקשות הציבור הנאמרות בראש חוצות.
נר לאהבה, לחברות, לבריאות, לימים יפים שיבואו
בבית פנימה ובארצנו הקטנה.
נר לשלום שלא יתעכב ויגיע, למרות הכול.

נר שביעי נר לנחשון.
נר לטבע ולנוף הסובב אותנו,
לגשמי הברכה שיגיעו וישטפו את שדותינו
לפלומת החיטה המבצבצת מן האדמה
לרקפות שפורצות מבינות לסלעים
לשירת הציפורים שמשמחים את היום ומנעימים
את שעות הערביים
לאדמה המחליפה צורה וצבע
ולשפע הפרחים שמייפים ביופיים את חיינו.

שמתם לב? הברכה היחידה לנחשון, פיוטית ונמלצת, מתייחסת לטבע ולנוף. בשום ברכה אין התייחסות לנחשון כקהילה (!!), כמכלול אנשים שבחרו לחיות בצוותא ולקיים חיים משותפים. וכל זה בתקופה של צמיחה כלכלית וחברתית, של תנופת פעילות תרבותית וחינוכית.

לפיכך ניסחנו ברכה לנרות חנוכה תשפ"א:

נר לבית נחשון, שהשנה חוגג 70 שנה. שנמשיך להיות חברה ערכית המקיימת חיים של ערבות הדדית, רעות ואחווה.

